

آموزش سواد رسانه‌ای در مدارس

اشاره

پیشرفت‌های «فناوری ارتباطات و اطلاعات» در زندگی انسان تأثیر بسزایی داشته است. تغییرات بنیادین ناشی از ظهور فناوری‌های ارتباطی و اطلاعاتی در عرصه‌های گوناگون زندگی فردی و اجتماعی قابل تأمل است. یکی از ضرورت‌های عصر جهانی شدن، نیاز به تعلیم و تربیتی است که فراگیرندگان را برای رویارویی با چالش‌های غیرقابل پیش‌بینی زندگی آماده سازد. اکنون دیوارهای خانه‌ها چارچوب انحصاری و شخصی شهروندان محسوب نمی‌شود، بلکه فضایی برای نفوذ امواج رسانه‌ای است. به همین دلیل باید به آموزش سواد رسانه‌ای از سوی نظام آموزش و پرورش توجه شود. سواد رسانه‌ای مهارتی برای مقابله با جنگ رسانه‌ای است که سبب می‌شود، کودکان و نوجوانان بتوانند به‌عنوان مخاطب فعال، پیام‌ها را درک و آن‌ها را رمزگشایی و ارزیابی کنند. در این مقاله به نقش سواد رسانه‌ای و اهمیت آن به منظور رویارویی صحیح نسل جوان با فضای مجازی اشاره شده در این میان به خصوصیات فضای مجازی، آسیب‌های آن، و راهکارهای مقابله با آن پرداخته شده است.

مقدمه

امروزه در عصر انفجار اطلاعات و ارتباطات به سر می‌بریم. فناوری‌های ارتباطی آن‌قدر متنوع و متعدد شده‌اند که افراد به راحتی می‌توانند در هر لحظه با هر کسی در هر جای این کره‌خاکی ارتباط برقرار کنند. رسانه‌ها ابزاری بسیار قدرتمند و مفید هستند که با بهره‌گیری از فناوری‌های پیشرفته، انتقال اطلاعات در سراسر دنیا را میسر می‌سازند. کودکان و نوجوانان در سال‌های اخیر تغییرات مهمی را در سبک زندگی خود تجربه کرده‌اند. یکی از مهم‌ترین این تغییرات، ظهور «رسانه»‌های نوین است که به دلیل ویژگی‌های خاص خود، مثل ارزان بودن، در دسترس بودن و تعاملی بودن، بسیار مؤثرتر از رسانه‌های پیش از خود هستند. (عاملی، ۱۳۸۸)

کشتی آرای و اکبریان (۱۳۹۰) با معرفی عصر جدید به‌عنوان عصر پرشتاب ارتباطات، ورود بسیار ساده و سریع، حداقل محدودیت برای دسترسی، برقراری ارتباط با سراسر دنیا به شکل‌های متفاوت، نبود محدودیت زمانی و مکانی، دسترسی به پایگاه‌های اطلاعاتی گوناگون و شرکت در فعالیت‌های

کلیدواژه‌ها:

آموزش سواد رسانه‌ای، فضای مجازی، تفکر انتقادی، آسیب‌های فضای مجازی.

اقتصادی، علمی، فرهنگی، هنری، مذهبی و ... را از ویژگی‌های بی‌بدیل آن برشمرده‌اند. وسعت عمل و انعطاف‌پذیری بی‌حد آن گاهی منجر به تغییرات اساسی در ارکان جامعه شده است. چراکه آشنایی با دیگر جوامع، خواسته یا ناخواسته، هنجارهای جدیدی به ارمغان می‌آورد تا آنجا که هنجارها و ارزش‌های جامعه خودی در آن محدوده کم‌رنگ می‌شود. از جمله راهکارهایی که می‌توان برای مقابله با چنین چالش‌هایی در نظر گرفت، نظارت اجتماعی و امر به معروف و نهی از منکر به‌عنوان نوعی کنترل اجتماعی توسط هر شخص برای حفظ ارزش‌ها و هنجارهای جامعه دینی است.

ظهور اینترنت و حرکت پرشتاب آن جنبه‌های گوناگون زندگی بشر را تحت‌تأثیر قرار داده است. با وجود تمام محاسن و مزایایی که دارد، یک سلسله دغدغه‌ها و نگرانی‌هایی را به خانواده‌ها تحمیل کرده است. این موضوع در تمام جوامع موضوعیت دارد و به جامعه یا اقلیتی خاص محدود نمی‌شود. دنیای ارتباطات و تغییرات ریشه‌ای ناشی از آن، چنان جهان متفاوتی را برای نسل جوان خلق کرده است که گروهی از نویسندگان، این تحول در عالم ارتباطات را مبدأ عصر جدیدی می‌دانند: «عصری که از آن با عنوان‌هایی نظیر: دهکده جهانی (مک‌لوهان)^۲، جامعه مدنی جهانی (دیوید هلد)^۳، مدرنیته دوم (اولریش بک)^۴، جامعه شبکه‌ای (مانوئل کاستلز)^۵، جهان‌رها شده، جامعه ارتباطی (جیانسی واتیمو)^۶ و مدرنیته سیال (زیگموند بومن)^۷ یاد می‌کنند» (عباسی قادی و میرعلی سیدی، ۱۳۹۱).

مفهوم رسانه

«رسانه» به وسایل انتقال پیام از فرستنده یا فرستندگان به مخاطب یا مخاطبان گفته می‌شود که شامل روزنامه، کتاب، رادیو، تلویزیون، ماهواره، فناوری‌های نوین ارتباطات و اطلاعات و اینترنت و ... است. این وسایل دارای ویژگی‌هایی مانند پیام‌گیرندگان ناآشنا، سرعت عمل زیاد و تکثیر پیام هستند (دادگران، ۱۳۸۴).

رسانه‌های جمعی یا عمومی و به تعبیر دیگر، «وسایل ارتباط جمعی» اصطلاح فارسی شده‌ی واژه لاتین «مدیوم»^۸ است که جمع آن «مدیا» می‌شود و منظور از آن دسته‌ای از وسایل است که مورد توجه تعداد کثیری هستند و از تمدن‌های جدید به وجود

آمده‌اند (ساروخانی، ۱۳۷۴)

رسانه‌ها غالباً جایگاه بروز تحول در فرهنگ‌اند؛ چه به معنی هنر و شکل‌های نمادین و چه در معنای مدها، خلق‌و‌خوها، شیوه‌های زندگی و هنجارها. همچنین، رسانه‌ها به منبع غالب تعاریف و تصاویر واقعیت اجتماعی نزد افراد، گروه‌ها و جوامع به‌صورت دسته‌جمعی تبدیل شده‌اند. آن‌ها داورهای ارزشی و هنجاری خود را به‌صورتی غیرقابل تفکیک و مخلوط با اخبار و برنامه‌های سرگرم‌کننده بیان می‌کنند (مک‌کوییل، ۱۳۸۸).

سواد رسانه‌ای

«سواد رسانه‌ای»^{۱۰} صرفاً به معنی خواندن و نوشتن نیست، همچنان که به مفهوم تشخیص دادن خبر از مصاحبه یا گزارش از میزگرد و غیره هم نیست. سواد رسانه‌ای به دنبال تشخیص رابطه دانش و قدرت و سپس رابطه قدرت و عدالت اجتماعی است. سواد رسانه‌ای قدرت درک نحوه کار رسانه‌ها و معنی‌سازی در آن‌هاست (شکرخواه، ۱۳۸۸). مؤسسات و سازمان‌هایی که در زمینه سواد رسانه‌ای فعالیت می‌کنند، مانند یونسکو، کمیسیون اروپایی و پارلمان اروپایی درباره چهار زمینه در خصوص مهارت‌های رسانه‌های مورد نیاز سواد رسانه‌ای توافق دارند که شامل توانایی در چهار زمینه دسترسی، تحلیل، ارزیابی و تولید خلاق خلاصه است. همه این مهارت‌ها پیشرفت جنبه‌های شخصی توانایی‌های خودآگاهی، تفکر انتقادی و توانایی حل مشکل را تقویت می‌کنند. این چهار زمینه را می‌توان «توانایی دسترسی و استفاده از رسانه‌ها»، «تحلیل و ارزیابی»، «تولید و ارتباط با پیام‌های رسانه‌ای» و «تفکر انتقادی» نامید. (Oxstrand, 2009). طبق گفته رابرت انیس^{۱۱}، به نقل از عیدی‌زاده (۱۳۹۲)، سواد رسانه‌ای جزئی از مهارت ذهنی و توانایی است که شخص را به گرفتن تصمیمات و انجام امور عاقلانه و امنی دارد و شامل ارزش‌هایی مانند تعقیب حقیقت، عدل و انصاف، خودمختاری و انتقاد شخصی است.

همچنین، سواد رسانه‌ای یک حس قوی تفکر انتقادی است که سعی دارد نیازهای رسانه‌ای ما را برآورده سازد. یکی از دلایل بالا رفتن سطح آگاهی در تمامی اقصای جامعه، برخورد هدفمند مخاطبان با رسانه است. این امر می‌تواند به ایجاد ارتباطات دو سویه و مشارکت‌جویانه با رسانه‌ها از یک سو،

آموزش سواد رسانه‌ای توانایی دانش‌آموزان را در دستیابی، تحلیل، ارزیابی و تولید پیام‌های رسانه‌ای افزایش می‌دهد. همچنین، مهارت‌های تفکری و دیدگاه‌های انتقادی را برای آنان به ارمغان می‌آورد

مهارت‌های دسترسی، تجزیه و تحلیل، و ارزیابی اطلاعات موجود در رسانه‌ها می‌شود. معلمان باید توجه داشته باشند که دانش‌آموزان نسبت به کسب تجربه و صحبت درباره رسانه‌ها مشتاق‌اند و سواد رسانه‌ای را راهی جذاب برای کاوش در سطح وسیعی از موضوعات و معضلات تلقی می‌کنند.

ب) اجتماع: به نظر محققان و اندیشمندان، آموزش رسانه‌ای ابزاری مهم برای مواردی به این شرح است: شناساندن مشکلات و معضلات جامعه نظیر اعتیاد به الکل، سیگار و مواد مخدر؛ چاقی و اختلالات تغذیه؛ خشونت و آزار و اذیت؛ درک و شناخت جنس مقابل؛ تبعیض نژادی و سایر گونه‌های تبعیض و ظلم؛ و نیز آموزش مهارت‌های زندگی. مهارت‌های سواد رسانه‌ای می‌تواند به مردم و گروه‌هایی که معمولاً از سیستم رسانه‌ها حذف می‌شوند، قدرت ببخشد تا داستان خود را بیان کنند و عقاید خود را به اشتراک بگذارند و برای عدالت قدم بردارند.

ج) عرصه زندگی عمومی: سواد رسانه‌ای به ما کمک می‌کند دریابیم، چگونه رسانه‌ها فرهنگ‌سازی می‌کنند و چگونه «انحصار رسانه‌ای» گروهی از شرکت‌های عظیم که بیشتر رسانه‌های ما را کنترل می‌کنند، سیاست و جامعه را تحت تأثیر قرار می‌دهد. سواد رسانه‌ای جوانان و بزرگسالان را تشویق و ترغیب می‌کند سیستم رسانه‌ای موجود را تغییر دهند تا شبکه‌های رسانه‌ای منصفانه‌تر و قابل دسترس‌تری به وجود بیایند.

تاریخچه سواد رسانه‌ای

تاریخچه پیدایش سواد رسانه‌ای به سال ۱۹۶۵ باز می‌گردد. مارشال مک‌لوهان اولین بار در کتاب خود با عنوان «درک رسانه، گسترش ابعاد وجودی انسان»، این واژه را به کار برد و نوشت: «زمانی که دهکده جهانی تحقیق یابد، لازم است انسان‌ها به سواد جدیدی به نام سواد رسانه‌ای دست یابند» (بصیریان جهرمی و بصیریان جهرمی، ۱۳۶۸). از اواسط دهه ۱۹۷۰ موضوع سواد رسانه‌ای

و تقویت ساختارهای دموکراتیک جامعه در راستای مباحث نقد و مشارکت فعالانه در حوزه رسانه بین شهروندان از سوی دیگر منجر شود. آموزش مهارت‌های لازم برای برقراری ارتباطی متفکرانه و آگاهانه با رسانه‌ها و در عین حال، به وجود آوردن نگاهی دقیق، نقاد و تحلیلی به پیام‌های رسانه‌ای (نوشتاری، دیداری و شنیداری) در سواد رسانه‌ای قابل طرح است. از نظر الیزابت تامن^۲، مؤسس و رئیس مرکز آموزش‌های رسانه‌ای لس‌آنجلس آمریکا، سواد رسانه‌ای عبارت است از: «توانایی تعبیر و ایجاد مفاهیم شخصی از صدها و شاید هزاران نهادآوایی که همه روزه از طریق روزنامه، مجله و البته پیام‌های بازرگانی دریافت می‌کنیم. سواد رسانه‌ای همان توان گزینش و انتخاب، توان چالش و پرسش، توان آگاه شدن از آنچه در اطرافمان می‌گذرد و توان این است که منفعل و آسیب‌پذیر نباشیم.»

پات کیپینگ^۳، صاحب‌نظر معروف کانادایی، معتقد است: «سواد رسانه‌ای از شما شهروند بهتری می‌سازد.» وی توضیح می‌دهد، افراد دارای سواد رسانه‌ای به این موضوع توجه دارند که رسانه‌ها برای انتقال دیدگاه‌ها، اطلاعات و اخبار بسیار ظریف و پیچیده عمل می‌کنند. همچنین این افراد می‌دانند که از تکنیک‌ها و شیوه‌های خاصی برای خلق پیام و تحت تأثیر قرار دادن احساسات و عواطف استفاده می‌شود. افراد دارای سواد رسانه‌ای می‌توانند تکنیک‌های هدف‌گذاری شده را شناسایی کنند، در این باره بحث و تبادل نظر کنند که چه کسی یا کسانی در رسانه‌ها ذی‌نفع هستند یا نادیده گرفته می‌شوند و دلایل این اتفاقات چیست. افراد دارای سواد رسانه‌ای منابع مختلف اطلاعات و سرگرمی‌ها را جست‌وجو می‌کنند و از رسانه‌ها براساس نیازهای اطلاعاتی خود بهره می‌گیرند. آن‌ها می‌دانند در مواجهه با رسانه چگونه عمل کنند و اختیار عمل خود را به رسانه‌ها واگذار نمی‌کنند.

هدف سواد رسانه‌ای دادن آزادی وسیع‌تر به جوانان و بزرگسالان با قدرت دادن به ایشان از طریق توانایی دستیابی، تجزیه و تحلیل، ارزیابی و ساختن رسانه است. سطوح عملیاتی دستیابی به هدف مذکور عبارت‌اند از:

الف) مدارس: ارتقای استانداردهای تحصیلی در کشور در زمینه سطح آموزش زبان، مطالعات اجتماعی، سلامت و موضوعات دیگری که شامل

آموزش سواد
رسانه‌ای سبب
پیدایش عادت
پرسشگری، تحقیق
و پژوهش، تقویت
مهارت‌های بیانی
به منظور برقراری
ارتباطی آگاهانه و
متفکرانه با رسانه،
و ایجاد نگاه دقیق
و تحلیل منتقدانه
نسبت به پیام‌های
رسانه‌ای می‌شود

نمی‌دانند که چگونه یک پیام رسانه‌ای را از پیام رسانه‌ای دیگر به‌طور دقیق تشخیص بدهند.

آموزش سواد رسانه‌ای توانایی دانش‌آموزان را در دستیابی، تحلیل، ارزیابی و تولید پیام‌های رسانه‌ای افزایش می‌دهد. همچنین، مهارت‌های تفکری و دیدگاه‌های انتقادی را برای آنان به ارمغان می‌آورد. با دستیابی به این مهارت‌ها، دانش‌آموزان می‌توانند روش‌های متقاعدسازی و جهت‌گیری‌های پیام را شناسایی کنند و ارزش‌های فرهنگی و اجتماعی را که از طریق پیام رسانه منتقل می‌شود، به نحوی بشناسند. علاوه بر این، آموزش سواد رسانه‌ای چگونگی ساخت و تولید پیام‌های رسانه‌ای را به دانش‌آموزان یاد می‌دهد. هم‌زمان با افزایش سطح آگاهی دانش‌آموزان از چگونگی تولید پیام‌های رسانه‌ای، توانایی آن‌ها در ارزیابی و تجزیه و تحلیل پیام‌های رسانه‌ای افزایش می‌یابد.

به منظور تحقق مهم‌ترین هدف آموزش و پرورش که آماده‌سازی کودکان و نوجوانان برای زندگی در جامعه است، انتظار می‌رود آموزش و پرورش با تغییرات اجتماعی، سیاسی و اقتصادی در سطح ملی و بین‌المللی متناسب و هم‌جهت باشد. اگر آموزش و پرورش با رویکردهای جهانی هم‌سو نباشد، منسوخ خواهد شد و آموزش‌های غیر رسمی و فراملی جای آموزش‌های آن را خواهد گرفت (Alvin 2005) مخاطبان عصر اطلاعات، به ویژه نوجوانان و جوانان ما، نیازمند آموختن مهارت‌های سواد رسانه‌ای هستند تا بتوانند اهداف نهفته در سبک زندگی القا شده در هر پیام را شناسایی کنند و برخورد فعالانه‌تری با محتوای پیام‌های رسانه‌ای داشته باشند. این هدف هنگامی محقق می‌شود که نهادهای آموزشی بتوانند افراد را طوری پرورش دهند که قدرت تشخیص و توانایی رمزگشایی محتوای پیام‌های رسانه‌ای را داشته باشند (نصیری و عقیلی، ۱۳۹۱).

نهاد آموزش و پرورش به‌عنوان اولین نهاد آموزشی که فرد به عنوان عضوی از جامعه با آن آشنا می‌شود، در ایجاد سواد رسانه‌ای نقش اصلی را برعهده دارد. در این نهاد می‌توان با گنجانیدن واحدهای درسی در دوره‌های تحصیلی متفاوت زمینه را برای طرح موضوع سواد رسانه‌ای ایجاد کرد و طور جدی‌تری به آن پرداخت.

در کشورهای پیشرفته، برای بالابردن سواد رسانه‌ای در جامعه، اهمیت ویژه‌ای برای نسل جوان قائل

در برخی کشورها مانند کانادا، آمریکای لاتین و کشورهای اروپایی، مانند ایتالیا و اسپانیا، مورد توجه قرار گرفت. اصلی‌ترین هدف آموزش رسانه‌ای در این کشورها برطرف کردن نابرابری‌های اطلاعاتی بین کشورهای پیشرفته و عقب‌افتاده بوده است (سپاسگر، ۱۳۸۴). در کشور ژاپن پس از ترجمه کتاب «سواد رسانه‌ای» در سال ۱۹۹۲، این مفهوم به‌صورت جدیدی وارد مطالعات رسانه‌ای این کشور شد. در سال ۱۹۹۹، «انجمن ملی سازمان‌های رادیویی و تلویزیونی ژاپن» برنامه‌ای برای آموزش سواد رسانه‌ای کودکان آغاز کرد.

اکنون سواد رسانه‌ای به‌عنوان یکی از کارآمدترین ابزارهای نظارتی مورد توجه کشورهای پیشرفته قرار گرفته و به‌عنوان یک واحد درسی در نظام آموزشی کشورهای کانادا، ژاپن، آلمان، انگلیس، استرالیا و آفریقای جنوبی در حال تدریس است. در این کشورها سواد رسانه‌ای آن‌قدر اهمیت داشته است که آن را به‌عنوان یک ماده درسی در میان مواد درسی دوره‌های تحصیلی راهنمایی تا مقطع دیپلم به رسمیت شناخته‌اند و حتی آن را برای سنین بزرگ‌سال و دوره‌های تحصیلی بالاتر نیز طراحی کرده‌اند. آن‌ها این هدف را دنبال کرده‌اند که به افراد بیاموزند، رسانه چیست و تفاوت آن با دنیای اطراف آن چگونه است. در این اثنا مخاطب به خوبی می‌آموزد که به غیر از انتخاب رسانه از لحاظ سلیقه و شکل، به ادراک دقیق مواردی چون آگهی، سرمقاله، گزارش، خبر و ... در رسانه‌های مختلف دیداری، شنیداری، مکتوب و الکترونیکی نیز بپردازد.

ضرورت آموزش سواد رسانه‌ای توسط آموزش و پرورش

در عصر پرتلاطم اطلاعات که هر روز افراد در مواجهه با رسانه‌های گوناگون شنیداری، دیداری و نوشتاری هستند، سواد رسانه‌ای یکی از ضروریات زندگی اجتماعی تلقی می‌شود و اهمیت آن کمتر از سواد خواندن و نوشتن نیست. چراکه به واسطه سواد رسانه‌ای گزینش‌های صحیح از پیام‌های رسانه‌ای میسر خواهد شد. لذا نهادهای اجتماعی - آموزشی، همچون آموزش و پرورش، دانشگاه‌ها و مراکز آموزشی، به‌عنوان متولیان امر آموزش و تربیت انسان، در این زمینه نقش عمده‌ای برعهده دارند. از آنجا که دانش‌آموزان هر روز با سیل عظیمی از پیام‌های رسانه‌ای روبه‌رو می‌شوند و در بیشتر موارد

فضای مجازی
به‌عنوان یکی از
ویژگی‌های زندگی
مدرن تعریف شده
که همانند هر
پدیده‌ای، با وجود
منافع و اثرات مثبت
بر زندگی بشر، دارای
جنبه‌های منفی و
ویرانگری نیز هست

می‌شوند و از سنین پایین به آنان آموزش می‌دهند. در انگلیس سواد رسانه‌ای به عنوان درس پایه در مدارس این کشور تدریس می‌شود. هدف از تدریس این درس استفاده درست از رسانه است. البته سواد رسانه‌ای به گروه یا طبقه خاصی اختصاص ندارد و همه افراد جامعه را در بر می‌گیرد. اما به دلیل اینکه در سنین نوجوانی ظرفیت پذیرش بالاتری وجود دارد، سواد رسانه‌ای بیشتر برای کودکان و نوجوانان مطرح است. در کشورهایی نظیر ژاپن و کانادا نیز موضوع سواد رسانه‌ای به‌طور مشخص از حدود سه دهه قبل بررسی می‌شود. در این کشورها سواد رسانه‌ای به قدری اهمیت دارد که آن را به‌عنوان یک ماده درسی در میان مواد درسی دوره‌های تحصیلی راهنمایی تا مقطع دیپلم به رسمیت شناخته‌اند و حتی آن را برای سنین بزرگسال و دوره‌های تحصیلی بالاتر نیز طراحی کرده‌اند. با این هدف که به افراد بیاموزند، رسانه چیست و چه تفاوت‌هایی با دنیای اطراف دارد. اما قدمت ادبیات سواد رسانه‌ای در کشور ما به بیش از ۳ یا ۴ سال نمی‌رسد، خوش‌بختانه وزارت آموزش و پرورش در سال تحصیلی ۹۲-۱۳۹۱ گام مثبتی در این راستا برداشته و در پایه ششم ابتدایی درسی را با عنوان «کار و فناوری» با محتوای فناوری اطلاعات و ارتباطات گنجانده است که در نوع خود قابل تحسین است و می‌تواند نقش بسزایی در آموزش و آگاهی دانش‌آموزان داشته باشد.

هدف آموزش سواد رسانه‌ای

آموزش سواد رسانه‌ای سبب پیدایش عادت پرسشگری، تحقیق و پژوهش، تقویت مهارت‌های بیانی به منظور برقراری ارتباطی آگاهانه و متفکرانه با رسانه، و ایجاد نگاه دقیق و تحلیل منتقدانه نسبت به پیام‌های رسانه‌ای می‌شود. با این دیدگاه سواد رسانه‌ای به گونه‌ای هدفمند و نقادانه، ضمن ایجاد ارتباط دوسویه و تعاملی، حوزه آموزش را با تحولی جدی و جدید مواجه می‌سازد. آموزش سواد رسانه‌ای به دانش‌آموزان اهداف متعددی را دنبال می‌کند که مهم‌ترین آن‌ها عبارت‌اند از:

۱. ایجاد تفکر خلاقانه، انتقادی و موشکافانه در دانش‌آموزان نسبت به محتوا و عملکرد رسانه‌ها.
 ۲. شناخت شکل‌های بصری ارتباط با استفاده از سواد رسانه‌ای، در کنار سایر مهارت‌های خواندن، نوشتن، صحبت کردن و گوش دادن.
- فضای مجازی یک شبکه گسترده جهانی است

که شبکه‌های رایانه‌ای در اندازه‌های متعدد و حتی رایانه‌های شخصی را، با استفاده از سخت‌افزارها و نرم‌افزارهای گوناگون و با قراردادهای ارتباطی به یکدیگر وصل می‌کند. فناوری‌های «ارتباط راه دور» اساس فضای مجازی را تشکیل می‌دهند. هر چند برخی از این فناوری‌ها مانند تلگراف و تلفن در اوایل قرن نوزدهم اختراع شده بودند، اما همه‌گیر و ارزان شدن این فناوری‌ها و بالا رفتن توان فنی آن‌ها که شرط اصلی ظهور فضای مجازی است، در چند سال اخیر اتفاق افتاده است (جعفری ۱۳۹۰). فضای مجازی به عنوان یکی از ویژگی‌های زندگی مدرن تعریف شده که همانند هر پدیده‌ای، با وجود منافع و آثار مثبت بر زندگی بشر، دارای جنبه‌های منفی و ویرانگری نیز هست.

نتیجه‌گیری

قرن گذشته قرن اتم بود و نماد قرن بیست و یکم، اینترنت و فضای مجازی است. با گذر از عصر صنعتی به دوره فراسنعتی، جهان در حال ورود به دوره‌ای جدید است؛ گذار از اقتصاد سخت‌افزاری به اقتصاد نرم‌افزاری و وجود ارتباطات روبه‌رشد. رایانه و اینترنت از نشانه‌های ورود ما به دنیای جدید است که شامل مسائل نرم‌افزاری و سخت‌افزاری غیرملموس و پیچیده می‌شود. یکی از تغییرات با اهمیت این دوره، تغییر در شیوه استفاده مخاطبان از رسانه‌هاست. سواد رسانه‌ای به دنبال آن است که در فرد توانایی لازم برای استفاده از رسانه‌ها را به وجود آورد. به‌طوری که فرد بتواند ضمن درک، تحلیل و ارزیابی پیام‌های رسانه‌های مختلف، پیام‌ها و برنامه‌های مثبت، مفید و سازنده را از پیام‌های منفی و بی‌محتوا تشخیص دهد. یعنی فرد آگاهانه در برابر رسانه‌ها قرار گیرد و توانایی انتخاب پیام‌های مورد نظر خود از میان انبوه پیام‌ها، تجزیه و تحلیل انتقادی و ارزیابی پیام‌ها، و ارسال انواع پیام‌ها را به دست آورد. بنابراین توسط سواد رسانه‌ای درمی‌یابیم که شخص در قبال وقت و هزینه‌ای که صرف استفاده از این رسانه‌ها کرده، چه چیزهایی را به دست آورده و چه چیزهایی را از دست داده است. همچنین، سواد رسانه‌ای توانایی دسترسی به پیام را برای مخاطبان فراهم می‌کند. این مهارت شامل توانایی رمزگشایی پیام‌ها، مکانیابی برای دسترسی به اطلاعات و توانایی استفاده از فناوری‌های نوین ارتباطی نظیر رایانه و اینترنت است.

سواد رسانه‌ای به دنبال آن است که فرد توانایی لازم برای استفاده از رسانه‌ها را به وجود آورد. به طوری که فرد بتواند ضمن درک، تحلیل و ارزیابی پیام‌های رسانه‌های مختلف، پیام‌ها و برنامه‌های مثبت، مفید و سازنده را از پیام‌های منفی بی‌محتوا تشخیص دهد

* بی‌نوشت‌ها

1. Information and Communication technology
2. Media
3. Mc Luhan
4. David Held
5. Ulrich Beck
6. Manuel Castells
7. Gianni Vattimo
8. Zygmunt bauman
9. Medium
10. Media Literacy
11. Robert Ennis
12. Elizabeth thoman
13. Pat kipping